

MÀQUINES POÈTIQUES: DUCHAMP, MAN RAY, PICABIA

Aquesta exposició es realitza amb motiu de la incorporació de set obres de Marcel Duchamp i una de Man Ray a la col·lecció de la Fundació Vall Palou, autors que juntament amb Francis Picabia, articulen una nova visió de l'art, revolucionària i rupturista, que entenem com el maquinisme artístic en les avantguardes històriques.

Al segle XX, l'aparició de la màquina i la reproducció mecànica fan canviar el concepte de bellesa i d'erotisme. Duchamp, Man Ray i Picabia obren les portes de la història de l'art al maquinisme artístic, amb la *machine célibataire* o màquina soltera de l'art. Picabia fa dibuixos i pintures maquinistes i una la titula *Fille née sans mère*, repertori maquinista que publica a les revistes 291 i 391. Duchamp identificà dona i màquina com a nova visió de la bellesa en l'art que s'allunya del model naturalista i creà *La mariée mise à nu par ces célibataires, même* o *Grand Verre* (1915-1923), una màquina de disseny eròtic acompanyada de la *Green Box* (1934), la capsa amb les seves instruccions. Man Ray participà de la poètica maquinista amb la seva càmera fotogràfica. Amb Duchamp van jugar a l'il·lusionisme i s'avançaren a l'art cinètic amb experiències com els *Rotoreliefs* o *Rotative Plaque de Verre* (1920). Tots tres van jugar amb els seus *alter ego* femenins, el més famós *Rose Sélavy*, de Duchamp.

L'any 1913, el *Nu Baixant l'escala* de Duchamp, que s'havia exposat a les galeries Dalmau de Barcelona un any abans a l'exposició d'Art Cubista, triomfà a la mostra de l'*Armory Show* de Nova York. Man Ray i Duchamp es coneixen a Nova York el 1915, allà coincideixen amb el fotògraf Alfred Stieglitz, fundador de la revista *Camera Work* i de la galeria 291. Picabia exposa a Nova York i junts seran protagonistes del moviment Dadà a Nova York, en un període de 1915 a 1923.

Aquests anys corresponen a l'elaboració del *Grand Verre* (1915-1923), de Marcel Duchamp, l'obra que va obrir les portes a una visió maquinista de l'erotisme al segle XX, avui al Museu de Filadèlfia. Una obra que per explicar-la Duchamp publica l'anomenada *Green Box* (Caixa Verda) (1934), un llibre d'artista que amb 93 documents n'és el seu full d'instruccions i totes les claus per entendre l'enigma d'una obra mestra.

El *Grand Verre* està compostat en dues parts, la part masculina o inferior, i la femenina o superior, que posa en funcionament diversos elements que transporten el gas dels solters fins a la núvia. Una obra complexa, en la que Duchamp no va deixar mai de treballar-hi conceptualment. Als anys 60 va fer-ne

una sèrie de gravats amb paper japonès recreant aquests diversos elements: el molí de xocolata, els solters, el molí i la cascada, els embuts, els testimonis oculistes, la núvia amb els pistons de corrent d'aire [*Pistons de courant d'air*]. Una màquina que explora el desig masculí vers el femení i la frustració d'una màquina d'estimar.

En aquesta dècada, Duchamp també explorà el desig amorós en la història de l'art i elaborà nou gravats de la sèrie *The Lovers* (1965), amb revisions de Cranach, Ingres, Courbet i Rodin.

El món dels escacs va ser molt popular a les primeres dècades del segle XX i es considera un joc que revela una màquina d'amor i mort. Duchamp s'identificava amb el cavall i considerava la seva trajectòria artística com els moviments del cavall sobre el tauler. Man Ray, com diu el seu nom, es veia com el Rei dins l'escaquer. Algunes fotografies i llibres d'artista exploren aquest àmbit.

Picabia, després d'un període pictòric cubista i futurista, liderà el moviment dadà i publicà revistes com *Cannibale* (1920) i col·laborà amb els seus dibuixos a la revista *Littérature, nouvelle sèrie*, dirigida per André Breton des de 1922 i fins al 1924. El 1917 publicà el primer número de la revista dadaïsta *391* a Barcelona. La coberta és una màquina que titulà NOVIA. El 1922 exposa a les galeries Dalmau de Barcelona una exposició de *Màquines i Espanyolas* i el catàleg du un prefaci d'André Breton.

La Fundació Vallpalou ha incorporat a la seva col·lecció cinc gravats del *Grand Verre* de Marcel Duchamp, un exemplar de la *Green Box* (1934), una edició numerada del *Piston de courant d'air* (1914) de Duchamp publicada per Arturo Schwarz el 1965 i una fotografia de Man Ray, *Cela vit* (1923), d'una pintura desapareguda de Man Ray que retrata Marcel Duchamp.

L'exposició es completa amb un *Homenatge als Pistons de courant d'air* de Marcel Duchamp, que ha realitzat Teresa Vall Palou per presentar aquestes adquisicions, nucli històric de la Col·lecció de la Fundació Vallpalou. Es tracta de dues litografies, una negra i una altra en color "mini", aquell "no color" tan estimat per Marcel Duchamp i la seva poètica de la indiferència.

PILAR PARCERISAS

Comissària de l'exposició